

Kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, City åklagarkammare i Stockholm, för långsam handläggning av en förundersökning m.m.

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 1 juli 2005, klagomål mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, City åklagarkammare i Stockholm. Han var missnöjd med att en förundersökning hade lagts ned med motiveringen att åtal inte var påkallat ur allmän synpunkt. Han var vidare missnöjd bl.a. med att handläggningen av förundersökningen, sedan överåklagaren beslutat om dess återupptagande, dragit ut på tiden i sådan utsträckning att brotten hade preskriberats innan förundersökningen hunnit avslutas.

Utredning

Diarieblad och en skrivelse från dåvarande chefsåklagaren BB, ställd till bl.a. kriminalinspektören CC, i ärende C11-13-3364-03 vid City åklagarkammare i Stockholm infordrades.

Av infordrade handlingar samt handlingar som AA bifogat sin anmälan framgick bl.a. följande.

Den 12 augusti 2003 beslutade kammaråklagaren DD att inte väcka åtal i ett ärende som avsåg bl.a. vållande till kroppsskada eller sjukdom med anledning av en händelse som inträffat den 25 mars 2002 (ärende C11-13-3364-03). Sedan AA, som var en av målsägandena i ärendet, begärt överprövning beslutade vice överåklagaren EE den 1 december 2003 att förundersökningen skulle återupptas för i vart fall skadegörelse och/eller vårdslöshet i trafik. Överåklagarens beslut inkom till City åklagarkammare i Stockholm den 3 december 2003 och ärendet kom att handläggas av BB.

BB framställde i en skrivelse ställd till bl.a. kriminalinspektören CC önskemål om ett sammanträffande ”för genomgång av föreliggande och kommande kompletterande utredning”. Skrivelsen var ursprungligen daterad den 15 december 2003, men datumet hade genom en handskriven anteckning ändrats till den 20 april 2004. Något sammanträffande ägde emellertid inte rum mellan åklagare och polis i det

aktuella ärendet sedan förundersökningen återupptagits. Den 13 juli 2004 beslutade BB att lägga ned förundersökningen på grund av att brotten var preskriberade.

Muntliga upplysningar inhämtades därefter från BB och CC.

BB upplyste i huvudsak följande.

Han brukar regelmässigt vidta åtgärder omedelbart i ärenden där överåklagaren beslutat att återuppta en förundersökning. I det aktuella ärendet finns en skrivelse från honom till polisen daterad den 15 december 2003. Datumet hade emellertid strukits över och sedan för hand ändrats till den 20 april 2004. Exemplet i akten var endast undertecknad med hans initialer och på en gul "post-it-lapp" fanns anvisningar om att överåklagarens beslut och en skrivelse från målsäganden skulle bifogas. Allt detta tydde på att skrivelsen till polisen expedierats den 15 december 2003. Av förbiseende diariet fördes emellertid inte detta av vare sig honom själv eller hans sekreterare. När han sedan gjorde en genomgång av alla sina ärenden, vilket han gjorde var tredje eller var fjärde månad, upptäckte han att han inte hade erhållit något besked från polisen med anledning av skrivelsen. Den skickades då åter till polisen, men hans sekreterare strök över datumet och angav den 20 april 2004 i stället. Av förbiseende uppmärksammade han beklagligtvis inte att brotten hade preskriberats. Att han förbisåg detta berodde på hans stressade arbetssituation och höga arbetsbelastning.

CC upplyste bl.a. följande.

I polismyndighetens akt finns en skrivelse från åklagaren med önskemål om sammanträffande för genomgång av föreliggande och kommande kompletterande utredning. Skrivelsen var ursprungligen daterad den 15 december 2003, men datumet hade strukits över och i stället hade den 20 april 2004 angetts. Skrivelsen kom in till polismyndigheten den 22 april 2004. Något annat hade inte hänt i ärendet från det att överåklagaren beslutade att förundersökningen skulle återupptas till dess att åklagaren beslutade att lägga ned förundersökningen p.g.a. preskription. I åklagarens skrivelse var polismyndighetens diarienummer felaktigt. Han kan därför inte helt utesluta att skrivelsen – för det fall den skickades tidigare – kom på avvägar hos polismyndigheten.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningstiden i det aktuella ärendet efter det att överåklagaren beslutat att förundersökningen skulle återupptas.

Åklagarmyndigheten kom in med ett yttrande till vilket var fogat upplysningar från dåvarande chefsåklagaren FF vid City åklagarkammare i Stockholm.

FF uppgav bl.a. följande.

Vice överåklagaren EE vid dåvarande Åklagarmyndigheten i Stockholm beslutade den 1 december 2003 att återuppta en förundersökning för "i vart fall skadegörelse och/eller vårdslöshet i trafik". Beslutet avsåg en händelse som inträffat den 25 mars 2002. Påföljden för de aktuella brottsrubriceringarna är böter eller fängelse sex månader, vilket innebär en preskriptionstid om två år. Den kompletterande utredning som skulle göras i anledning av beslutet måste därför vara färdigställd inom en

kortare tid samt – för det fall att åtal skulle väckas – att den misstänkte delgetts utredning och åtal före den 25 mars 2004.

Ärendet omlottades den 4 december 2003 för att handläggas av chefsåklagaren BB fortsättningsvis.

Av tjänsteanteckningar som bifogats ärendet från JO framgår att BB yttrat sig angående sin handläggning av ärendet. Även förundersökningsledaren polisinspektören CC vid Citypolisens trafikgrupp har lämnat en redogörelse.

Det saknas anledning att upprepa vad som där framkommit. Klart är att BB upprättat en skrivelse daterad 2003-12-15 ställd till polisen med information om att förundersökningen återupptagits med önskemål om ett sammanträffande för en genomgång av den kompletterande utredning som skulle göras. Av misstag har ett felaktigt diarienummer hos polisen angivits nämligen T 1157-02 istället för T11557-02. Skrivelsen har inte diarieförts i Brådis – åklagarmyndighetens diariesystem – vilket skall göras beträffande utgående skrivelser och direktiv. Det kan därför i efterhand inte utrönas om skrivelsen verkligen expedierats till polisen eller ej.

Den 20 april 2004 har samma skrivelse omdaterats och expedierats till polisen, vilket diarieförts. Som inledningsvis konstaterades var det ifrågasatta brottet begånget den 25 mars 2002 varför preskription under angivna rubriceringar redan inträtt.

Jag beklagar att ärendets handläggning på grund av olyckliga omständigheter blivit bristfällig.

Så till frågan om uppföljning och bevakning av mål där risk för preskription föreligger.

I första hand åligger det den handläggande åklagaren att bevaka att åtgärder vidtas så att utredningen fullföljs före preskriptionstidens utgång. Någon särskild varning eller bevakning med tanke på preskriptionstid för olika brott läggs inte in i diariesystemet i motsats till de rutiner som förekommer vid frihetsberövade.

Balansuppföljning brukar göras hel- och halvår. Det innebär att balanslistor tas fram för samtliga tjänster och lämnas till åklagarna för genomgång av de ärenden som finns på tjänsten dvs. även till rätten instämnda mål. Någon månad därefter lämnas balanslistorna till kammarchefen med notering om vad som hänt i ärendena. För att det inte skall bli en arbetstopp i samband med årsskiftet brukar balanslistor tas ut i oktober - november. Listorna från 2003 finns inte längre kvar. Det innebär att någon allmän balansgenomgång inte förekom på kammaren under de i rubricerade ärende aktuella månaderna.

En rutin för bevakning av ärenden med preskriptionsrisk kommer att initieras på kammaren.

Åklagarmyndigheten anförde bl.a. följande.

Efter att vice överåklagaren EE vid dåvarande Åklagarmyndigheten i Stockholm i överprövningsärende den 1 december 2003 beslutat att återuppta förundersökningen kom målet den 4 december 2003 att tilldelas chefsåklagare BB vid City åklagarkammare. I beslut den 13 juli 2004 lade BB ned förundersökningen under motivering att brotten var preskriberade. Det skall noteras att åtalspreskription inträtt den 25 mars 2004.

I åklagarakten finns en skrivelse benämnd Komplettering i överprövningsärende, T1157-02. Skrivelsen är daterad den 15 december 2003 ställd till en enhet vid Polismyndigheten i Stockholms län och undertecknad av BB. I skrivelsen anges bl.a. att BB önskar ett sammanträffande för genomgång av föreliggande och kompletterande utredning. Vidare anges att målsägandens skrivelse med tillhörande skrivelser bifogas.

Klarlagt är att denna skrivelse inte blivit diarieförd i Åklagarmyndighetens brottmålsdiarium (BRÅDIS). Däremot är det oklart om skrivelsen jämte bilagor kommit polismyndigheten tillhanda. Av diariet framgår att skrivelsen den 20 april 2004 expedierats till polismyndigheten. Den gamla dateringen 15 december 2003 - har

strukits över och nytt datum anges till den 20 april 2004. Som ovan angivits hade preskription redan inträtt den 25 mars 2004. Om skrivelsen expedierats utan att diarieföring skett är detta naturligtvis inte korrekt.

Enligt 23 kap 4 § rättegångsbalken skall förundersökningen bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Ansvar för härför åvilar förundersökningsledaren. Skyndsamhetskravet gör sig särskilt gällande i mål där preskription inträder inom en inte alltför lång framtid. När åklagaren är förundersökningsledare har han ansvaret för att utredningen bedrivs med sådan skyndsamhet att preskription i görligaste mån kan förhindras.

Kammarchefen har i sitt yttrande lämnat en redogörelse för den s.k. balansuppföljningen. BB har i telefonsamtal med JO bl.a. uppgivit att han brukar göra en genomgång av sina ärenden var tredje eller var fjärde månad.

Det kan konstateras att varken kammarens allmänna rutiner eller BB:s rutiner när det gäller uppföljning av balanserade mål inte förhindrat att åtalspreskription inträtt i nu aktuellt mål.

I mål där preskription inträder inom en inte alltför lång framtid är det naturligtvis så att åklagaren måste vara särskilt uppmärksam på tidsaspekten. Man kan därvid inte ha en allmän rutin som innebär att man följer upp målen en gång i kvartalet eller i tertialet.

I sin skrivelse till polismyndigheten anger BB att han önskar ett sammanträffande med utredningsmannen för en genomgång av ärendet. Skrivelsen får förstås så att BB hade för avsikt att ge närmare direktiv till polisen om vad som skulle utredas och att någon utredning därvidlag inte skulle komma att påbörjas förrän mötet kommit till stånd. Att preskription dessutom var förhållandevis nära förestående torde var något som BB varit medveten om även om BB inte särskilt anger detta i sin skrivelse till polismyndigheten. Som en konsekvens härav borde BB rimligen i nära anslutning till det att han daterat skrivelsen efterhört med polismyndigheten när sammanträffandet kunde ske. Att BB inte förrän i april 2004 uppmärksammar målets existens är oacceptabelt och förtjänar kritik.

Det noteras med tillfredsställelse att kammarchefen i sitt yttrande uppger att en rutin för bevakning av ärenden med preskriptionsrisk kommer att initieras.

Avslutningsvis vill jag peka på vad jag nyligen i några tidigare ärenden upplyst om, nämligen att det inom kort kommer att påbörjas ett arbete med att utfärda riktlinjer för hur åklagarorganisationen och enskilda åklagare skall agera som förundersökningsledare gentemot polisen då utredningsresurser inte ställs till förfogande eller då utredningsåtgärder drar ut på tiden.

AA yttrade sig över remissvaret.

Bedömning

Med anledning av AA:s klagomål såvitt avser DD:s beslut att inte väcka åtal vill jag inledningsvis nämna att JO:s huvuduppgift är att granska att myndigheter och deras befattningshavare följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Syftet med granskningen är i första hand att undersöka om myndigheterna har handlat enligt de regler som gäller för förfarandet. JO kan inte ändra eller upphäva ett beslut som en myndighet har fattat. Granskningen är inte heller avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning. Detta innebär att JO inte brukar ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak. DD:s beslut att inte väcka åtal i ärendet föranleder mot denna bakgrund inte något uttalande från min sida.

Jag övergår härnäst till frågan om handläggningstiden i det aktuella ärendet sedan överåklagaren beslutat att förundersökningen skulle återupptas.

En förundersökning skall enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken (RB) bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned. Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet (1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]). Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom de direktiv som behövs för arbetet.

Förundersökningen i det aktuella ärendet återupptogs genom ett beslut av överåklagaren den 1 december 2003. BB, som tilldelades ärendet den 4 december 2003, upprättade den 15 december 2003 en skrivelse i vilken han framförde önskemål om ett sammanträffande med polisen. Det har inte gått att utreda om skrivelsen översändes till polismyndigheten i anslutning till att den upprättades. Några ytterligare utredningsåtgärder i denna del synes inte meningsfulla. Jag kan i sammanhanget endast konstatera att skrivelsen, för det fall den expedierades till polisen, naturligtvis borde ha diarieförts.

Det är klarlagt att något sammanträffande mellan åklagaren och polisen inte ägde rum med anledning av skrivelsen den 15 december 2003. Av utredningen framgår vidare att det dröjde fyra månader efter det att skrivelsen ursprungligen upprättades till dess åklagaren vidtog nästa åtgärd i ärendet. När skrivelsen den 20 april 2004 översändes till polisen hade emellertid de brott som förundersökningen avsåg kommit att preskriberas. Det dröjde därefter ytterligare nästan tre månader innan åklagaren beslutade att lägga ned förundersökningen på grund av att preskription inträtt. Under tiden från det att förundersökningen återupptogs till dess att brotten preskriberats vidtogs inte några utredningsåtgärder som förde förundersökningen framåt.

BB har uppgett att han av förbiseende inte uppmärksammade att brotten preskriberats när han den 20 april 2004 översände skrivelsen till polisen. Som skäl härför har han hänvisat till en stressad arbetssituation och hög arbetsbelastning.

JO har i ett stort antal ärenden under de senaste åren kunnat konstatera att den brottsutredande verksamheten uppvisar allvarliga brister och att handläggningstiderna i åtskilliga fall inte står i överensstämmelse med det skyndsamhetskrav som uttalas i RB. Jag är således väl medveten om att arbetssituationen inom såväl åklagarväsendet som polisväsendet är ansträngd och att man därför måste prioritera vissa ärenden framför andra. I ett fall som det nu aktuella, där förundersökningen återupptagits och den avser brott med kort preskriptionstid, är det emellertid självfallet angeläget att åklagaren vidtar åtgärder för att driva ärendet framåt så att inte en utdragen handläggningstid medför att brotten preskriberas innan saken hunnit prövas. Såsom Åklagarmyndigheten konstaterat i remissvaret måste åklagaren således i sådana ärenden vara särskilt uppmärksam på tidsaspekten.

I likhet med Åklagarmyndigheten anser jag att BB i nära anslutning till att han upprättade skrivelsen den 15 december 2003 borde ha efterhört med polismyndigheten när sammanträffandet kunde äga rum. Det är, med hänsyn till den korta preskriptionstiden i ärendet, helt oacceptabelt att BB inte följde upp den skrivelse

han upprättat eller vidtog någon annan åtgärd i ärendet innan preskription inträdde. Det är vidare anmärkningsvärt att BB inte tidigare uppmärksammade att de brott som avsågs med förundersökningen hade preskriberats. För den bristfälliga handläggningen av ärendet förtjänar han kritik.

Jag noterar med tillfredsställelse upplysningen om att en rutin för bevakning av ärenden med preskriptionsrisk kommer att initieras på åklagarkammaren.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.